

דמשק אליעזר

יו"ל ע"י וועד להוצאת כתבי ר' אלכסנדר אליעזר קנאפפלער שליט"א

בן מוה"ר רבי יצחק נפתלי קנאפפלער זצ"ל, אבדק"ק טשילע יצ"ו, ומח"ס "קני המנורה"

ונכד הגה"צ ר' רפאל אהרן קנאפפלער זצוק"ל הי"ד, אבדק"ק טיניע, ומח"ס "מנורת אהרן"

גליון בדברי תורה ובהלכה ואגדה, פנינים יקרים לכבוד שבת קודש וכו' ובדברים העומדים ברומז של עולם

• עש"ק פרשת ויגש, זאת הנוכה תשפ"א לפ"ק - שנה ח' גליון ח' (קנ"ד) •

תוכן הענינים:

עמוד ב'-ה': ישוב על השאלה למה אין עושין פשרה במחלוקת בית שמאי ובית הלל בהדלקת נרות חנוכה / ובענין אם משיח יבוא באמצע ימי חנוכה אם יחליפו סדר מנין הנרות לעשות כפי שיטת בית שמאי / וכמה ישוברים לקושיית הבית יוסף.

עמוד ו'-י': מכתב נפלא - הערה בענין אם משיח יבוא באמצע ימי חנוכה אם יחליפו סדר מנין הנרות לעשות כשיטת בית שמאי, וכו' יבואר כמה ענינים נפלאים:

א. האם יהי' חנוכה לעתיד לבא.

ב. דעת האומרים שחנוכה אינו בטלה לעולם.

ג. האם אפשר שמשיח יבא בחנוכה.

ד. האם תהי' ההלכה לעתיד כב"ש.

ה. אם שייד להחליף באמצע חנוכה להדליק כב"ש.

עמוד י"א: עוד תירוץ להשאלה באם יבוא משיח באמצע חנוכה אם יחליפו לעשות כבית שמאי.

עמוד י"ב: תשובה להערה בספר דברי מהרי"א עה"ת.

~~~ הערות והארות מתקבלות בחיבה ~~~

RABBI ALEXANDER KNOPFLER • 1564 - 48 STREET • BROOKLYN N.Y. 11219

TEL: (917) 755-4864 • FAX: (718) 437-3388 • Email: 7554864@gmail.com

ישוב על השאלה למה אין עושין פשרה במחלוקת בית שמאי ובית הילל בהדלקת נרות חנוכה / ובענין אם משיח יבוא באמצע ימי חנוכה אם יחליפו סדר מנין הנרות לעשות כפי שיטת בית שמאי / וכמה ישובים לקושיית הבית יוסף

בעזרת השי"ת

יום ב' מקץ ד' דחנוכה תשפ"א לפ"ק

אל מעלת כבוד ידידי הרה"ח

מוה"ר אלכסנדר אליעזר קנאפפֿלער שליט"א

אחדשה"ט באהבה.

הנה כבר השבתי לך כמה אופנים על השאלה למה אין עושין פשרה במחלוקת בית שמאי ובית הילל בהדלקת נרות חנוכה, והאמת אגיד כי מתחילה בעת שהגדת השאלה חשבתי שהוא רק לבדיחותא בעלמא, וליתר שאת אמרתי לך כמה אופנים ליישוב. אבל כעת ראיתי שיש דברים בגו, והוא לאחר שמצאתי בספר **שער יששכר** (לחנוכה, מאמרי חדשי כסליו טבת, מאמר ימי אורה אות ע') מהגה"צ בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל, שסיפר מה שמע מזקיני השם שלמה ממונקאטש זצ"ל בילדותו, ולפי דבריו שפיר להבין שאלה כזאת, דהנה זה לשונו שם:

כד הוינא טליא בילדותי בסטריזוב, שמעתי מכ"ק **אזמו"ר הגה"ק זצ"ל** מפה הקהילה [בעל שם שלמה], שאמר בימי החנוכה, לאשר כי לעתיד יהיה ההלכה כבית שמאי, כנודע בספרים הק' בסוד מעלת הזהב על הכסף, ועל כל פנים שיטת בית הלל להלכה בודאי לא יתבטל גם כן, על כרחך שאז יעשו כדעת שניהם בנר חנוכה, להיות פוחת והולך [כב"ש] ומוסיף והולך [כבית הלל], ומה שהגיד אז בזה יותר, לא ידעתי בזכרוני.

ועל כל פנים לפי זה, ידליקו אז בכל לילה מח' לילות ט' נרות, היינו בליל א' כדעת בית הלל נר אחד, וכדעת בית שמאי ח', ושניהם יחד עולה ט'. ובליל ב' [ידליקו] ב' נרות כדעת בית הלל, וז' [נרות] כדעת בית שמאי גם כן [סך הכל] ט' [נרות], וכן בכל לילה [ידליקו] ט' [נרות] לפי החשבון.

ורמוז שפיר לאות ט', על פי מה שכתב הרוקח שעל אות ט' [בפסוק] וירא אלקים את האור כי ט"ב יש ד' תגין עי"ש ובבני יששכר (מאמר אור תורה אות ח'), עכ"פ יש בזה רמז מהאור כי טוב באות ט', והוא אור הגנוז דנר חנוכה שיתגלה בטובו לעתיד ב"ב. רשמתי למזכרת, ועוד לאלוק מילין בעזרתו ית"ש, עכ"ל המנחת אלעזר שם.

והנה לפי זה בקל יתיישב גם השאלה בענין אם יבוא משיח באמצע ימי החנוכה כיצד ינהגו, האם יעברו באמצע ימי החנוכה להדליק בסדר של פוחת והולך כדברי בית שמאי, והאם יתחילו משמונה. דלפי הנ"ל שלעתיד ידליקו כב' השיטות, שפיר יש לומר שגם בבואו באמצע ימי החנוכה, א"כ מאז והלאה ידליקו ט' נרות בכל לילה, לצאת ידי ב' השיטות.

ויונעם ביותר לפי דברי הביאור הלכה (סי' תרע"א ס"ג ד"ה ויש אומרים) שציין לך אחד במכתב, שכתב דיש לומר בדעת הרי"ף, דמחלוקת ב"ש וב"ה בנרות חנוכה לא נכנס בכלל מה דקי"ל בעלמא דהלכה כב"ה בדינא, אחרי דאינם מחולקים בענין הלכה אלא בענין הידור בעלמא וכו', עי"ש. וא"כ שפיר יש לומר דינהגו כדעת שניהם, וידליקו בכל לילה ט' נרות.

ואגב יאמר, דלכאורה כוונת השם שלמה ממונקאטש להדליק כל אחד במנורה מיוחדת, כדי שיהיה ניכר הימים היוצאין ומעלין בקודש ולא מורידין במנורת בית הילל, וכן הימים הנכנסין ופרי החג במנורת בית שמאי, אבל אם ידליק במנורה אחת ט' נרות, לא יהיה שום היכר, ויחשוב הרואה שכך בני אדם יש בבית והוא מן המהדרין

לחוד, ולא מן המהדרין מן המהדרין (ע"י תוס' שבת כא: ד"ה והמהדרין). [וכן מדויק גם לשון השער יששכר לכשתדקדק בלשונו].

*

ואם חומה הוא נבנה עליה טירת כסף, ליישב בזה גם מה שנדחקו **במפרשים**^א למה לא תיקנו ספיקא דיומא בחנוכה, ועיין בספר **ערבי נחל** (ס"פ ויחי בדרוש לחנוכה) שכתב וז"ל: וראיתי בספר תולדות יעקב יוסף שכתב, דלכאורה יש לתרץ זאת [קושית הב"י] עם מה שהקשה עוד, מדוע לא תיקנו תשעה ימים משום ספיקא דיומא כמו בכל המועדים. וא"כ י"ל, דקושיא חדא מיתרצא בחברתה, דבאמת לא היה ראוי לתקן רק שבעה ימים, אלא שתיקנו שמונה ימים משום ספיקא דיומא וכו',^ב עכ"ל.

אבל ראה זה פלא **במנחת חינוך** (מצוה ש"א אות ו') שחידש כי בזמן שקידשו ע"פ הראייה עשו חנוכה תשעה ימים, ושכן יעשו לעתיד, משא"כ בזמנינו דבקיאיין בקביעא דירחא לא חששו כל כך על דרבנן, וז"ל: והנה דינים אלו משום ספיקא דיומא עבדינן כאבותינו שני ימים היינו ביום טוב דאורייתא, אבל בדרבנן כגון חנוכה, בודאי בזמן שהיו מקדשין על פי הראייה והיו שלוחין יוצאין על חנוכה כמבואר בש"ס דראש השנה שם, ובמקום שלא היו מגיעין בודאי עבדינן תשעה ימים, ואף שהוא ספק דרבנן, מכל מקום כיון דאנו מסופקים אם יום הראשון אינו חנוכה א"כ הוי תשיעי חנוכה, ואם יום התשיעי אינו חנוכה הוי יום הראשון חנוכה, ואי אמרינן ספיקא דרבנן ולקולא א"כ לא יהיה לא ביום הראשון ולא ביום התשיעי כי מאי חזית, ובאמת ביום הראשון או יום התשיעי בודאי הוא חנוכה, וא"כ הוי ליה איקבע איסורא ועבדינן לחומרא לכאן ולכאן ועבדינן תרי יומי, וגם מיעקרא תקנת חז"ל אצלם, וזה פשוט. ועיין משנה למלך פ"א ממגילה וחנוכה ה"א מה שכתב בשם הר"ן (מגילה ב. מדפי הר"ף) ויש להאריך בזה. אך האידינא דאנחנו בקיאים [בקביעות] רק משום מנהג אבותינו דשלחו מתם וכו', ועל דרבנן לא חששו כל כך על כן אנחנו עושים רק שמונה ימים חנוכה. **אבל כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו**

^א עיין בשלטי גבורים על הגהות המרדכי (שבת פ"ב אות ג'), שהביא הקושיא בשם בעל העתים, וז"ל: ועוד כתב, למה אין עושין ט' ימים מספק כמו בחג הסוכות, והטעם לפי שחנוכה מדבריהם לא החמירו כ"כ, ארחות חיים, עכ"ל.

ועיין עוד בכנסת הגדולה (הגהות הטור, אות י"א), שכתב וז"ל: מפני מה לא תקנו חנוכה תשעה ימים, מפני שהיא מדרבנן. הרד"א ז"ל. אמר המאסף: ולי אין צורך לזה, דבשלמא בחג הפסח ובחג הסוכות ובשאר מועדים, אנו עושים יום אחר מספק דיש לחוש לאיסורא שמא היום קדש ואנו נוהגים בו חול. **אבל בחנוכה שאין הטעם אלא להזכיר הנס שנעשה בזמן ההוא שהדליקו בצלוחית ההיא שמונה ימים, אין צורך להוסיף אחר, עכ"ל.**

^ב ואח"כ סתר שם תירוץ זה, דאי משום ספיקא דיומא תיקנו שמונה ימים, היה ראוי שיתחיל חנוכה מן יום השני מעת שהתחיל הנס, דהיינו מכ"ו בכסלו, רק שיומשך אח"כ בסופו עוד יום אחד משום ספיקא דיומא כמו בכל המועדים, שמתחיל פסח בט"ו בניסן, וסוכות בט"ו בתשרי, אבל אין מקדימין משום ספיקא דיומא, ועיין שם שמאריך.

ועוד ראיתי בספר אחד על התורה הביא בשם הר"א בתוס' הסמ"ג תירוץ אחר על קושית הבית יוסף, דמסתמא בלילה הראשון נתנו כל השמן במנורה כדי שידלוק כשיעורו, ולא דאגו ליום מחר, כי מצוה הבאה ראשונה ודאי צריכין לעשותה בשלימות, וא"כ ודאי טמנו הפך ההוא בירכתי הבית, וא"כ איך מצאו ביום השני שמן בפך ההוא, כי מי עלה על לבו לפשפש בהפך ההוא ולחשוב אולי נעשה נס ואין סומכין על הנס, אלא על כרחך שמיד ביום הראשון כששפכו השמן שבפך למנורה, תיכף נעשה הנס ונתמלא הפך בהיותו עדיין ביד הכהן, נמצא גם ביום הראשון נעשה נס, ע"כ דברי הר"א. והקשה עליו הספר הנ"ל, דעדיין לא הועיל בתירוץ, דאם כן לא היה נס ביום השמיני, כיון שכל יום ויום נעשה נס לחבירו, אם כן שביעי הכין לשמיני וביום השמיני לא היו צריכין לנס שכבר היה להם שמן (ועיין שם עוד מה שביאר, דשמא לא הוצרכו שיתמלא הפך מיד, רק ביום הראשון, מה שאין כן אחר כך עיין שם מה שפלפל על זה ואין בו צורך לענינינו, לכן לא העתקתי).

ומעתה נראה לי ישוב נכון לקושית הבית יוסף, כי אע"פ שכל אחד משני תירוצים הללו יש עליו סתירה כאמור, מ"מ בצירוף שני התירוצים גם יחד נתישב קושית הבית יוסף. והוא, דבאמת היה המעשה כדברי מהר"א, וא"כ בכ"ה כסליו היה נס, ולא קשיא רק על יום השמיני שלא נעשה בו נס, וא"כ שפיר נוכל לומר כתירוץ התולדות יעקב יוסף שהוא משום ספיקא דיומא וק"ל. (ועדיין אינו עולה יפה, דאם כן ביום השמיני לא נדליק רק שבעה נרות, כיון שהוא משום ספק דיום השביעי וק"ל), עכ"ל הערבי נחל.

ונשוב לקדש על פי הראייה, אז הרחוקים דעתידה ארץ ישראל להתפשט בכל הארצות בודאי יעשו חנוכה תשעה ימים, כן נראה לענ"ד, עכ"ל.³

ולפי דבריו נמי עולה כי לעתיד לבא בוודאי ידליקו ט' נרות, עכ"פ ביום האחרון לדברי בית הילל, וביום הראשון לדעת בית שמאי, ולפי הנ"ל ידליקו בכל לילה ט' נרות כדי לצאת ידי שניהם. [והגם דאולי לפי הנ"ל בצירוף דברי המנחת חינוך היו צריכים להדליק בכל יום עשרה נרות, יש לומר דכולי האי לא יחמירו, וסגי בט' נרות בכל לילה ולילה, והבן].

*

ויש להוסיף עוד נופך, די ש לומר שלא יצטרכו לעשות מנורה חדשה לימות המשיח, כדי להכיל הנר הנוסף, די ש לומר דלעתיד לבא לא ידליקו כלל נר השמש, דהנה כל עיקר הטעם שמדליקין נר השמש הוא בכדי שלא יבואו להשתמש לאורה של נרות חנוכה, דאסור להשתמש לאורן, רק כל ההשתמשות יהיה לאור השמש הנוסף,

³ ועיין עוד בברכי יוסף להחיד"א (סימן תר"ע אות ב') שכתב וז"ל: הקשה הרא"ם בתוספותיו אמאי לא מדלקין ט' ימים מספק וכו'. ע"ש. וכבר עמד על זה בספר העתים והביאו בספר ארחות חיים (אות ב). ותירץ דהטעם לפי שחנוכה מדבריהם לא החמירו כל כך. וכן תירץ הרב פר"ח ושאר אחרונים. ודבריהם תלמוד ערוך במנחות דף ס"ח ע"ב, דר' פפא ור' הונא בריה דרב יהושע אכלי חדש באורייתא דשיתסר נגהי שיבסר קסברי חדש בח"ל דרבנן ולספיקא לא חיישינן, רבנן דבי רב אשי אכלי בצפרא דשיבסר קסברי חדש בח"ל דאורייתא. הרי מוכח דלכ"ע במידי דרבנן לא חיישינן לספיקא דיומא. ואחר זמן ראיתי למוריני הרב הנז' (אות א סוף ד"ה וראיתי) בבית ועד דאייתי סוגיא הנז'.

ובהכי אתנח לן מאי דהו בה קמאי התוס' והרא"ש שיליה סוכה, אמאי לא תקון ליטול לולב בח' בסוכה, ובהא ניחא דלולב דרבנן, כחדש, ולא חיישינן בדרבנן לספיקא. וכן תירץ בספר מטה משה מדנפשיה, אבל לא זכר סוגיית מנחות הנז'. וכזה ראיתי בחידושי סוכה כ"י להרא"ה, שתירץ דכיון דלולב דרבנן אין להחמיר בספיקו. עכ"ד. ועל הרא"ם ק"ק דאדמייתי מדברי המרדכי דמגילה (סי' תשעה) גבי פורים, דאיכא למידחי דהתם דברי קבלה, הו"ל לאתויי דברי התוס' והרא"ש בלולב הנז'. אלא דהא ל"ק דלולב עיקרו מן התורה, וסבר הרא"ם דדברי קבלה אינם בסוג עיקרו מן התורה. וק"ל. ותו יש לגמגם על הרא"ם במה שהביא מהמרדכי, וכבר ראיתי להרב מהרי"ך הנז' שעמד על דבריו.

והרב עץ חיים בלשונו דף ד' השיג על הרא"ם דבחנוכה לא הוי ספיקא בזמן הבית שהיו שלוחין, ובט"ו ימים מגיע אחרון שבישראל לנהר פרת, א"כ לא אסתפק להו מעולם אימת חנוכה, ומשו"ה לא אצרוך לאדלוקי ט' מספיקא, דלא הי"ל ספק מעולם. ויש מי שתירץ כי האף אמנם דליכא ספיקא בחנוכה, מ"מ הא קי"ל דאתרא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו דתשרי עבדי תרי יומי. וא"כ הגם דבחנוכה יגיעו השלוחים, מ"מ היו צריכין לעשות ט' מספק. זהת"ד. ונ"ל לקיים תירוץ מהרח"א, דכי תקון דלעבדו תרי יומי בניסן אף דמטו שלוחי, משום דלא מטו דתשרי לא ראו לתקן בחנוכה, משום דבחנוכה אין מקום דלא מטו ביה, וכל ישראל ישמעו, משא"כ בניסן דאיכא דוכתא דלא מטו, והאיכא בניסן גופיה אתרא דעבוד תרי יומי. וגם בעצרת אף דבעומר תלי, מ"מ יבואו לטעות, דבניסן ותשרי נמי אף דלא מטו שלוחי לעבדו חד יומא. ומשום דאיכא ברגלים דוכתי דלא מטו שלוחי, משו"ה תקון דבאתרא דלא מטו שלוחי תשרי לעובדו בכלהו תרי יומי, משא"כ בחנוכה, כי אין מקום כלל דלא מטו. כנ"ל להעמיד תירוץ הרב הנז'. אבל אינו השגה על הרא"ם, די ש פני'ם הנראין לחקירת הרא"ם כמבואר. ועיין בספר מקראי קדש ובספר שיירי כנה"ג סי' תרפ"ה, עכ"ל. [ועיין עוד בדרשות חת"ס (ה"א דף סז:) בענין זה].

וע"ע בשו"ת חת"ס (או"ח סימן קמ"ה) שכתב בתו"ד וז"ל: ובח' אגדה כתבתי, שלא יו"ט ב' של גליות רמז בשעת חדות מתן תורה וחירות מאו"ה, אלא יו"ט ב' של גאולה בב"א, דלש"ס פ"ק דגיטין, דכל הנסין שבים הגדול עד אוקיינוס, שייכים לא"י, והוא עד מצר רמון ספרד, ואם ידורו שם על האיים האלו ישראלים שם לא אפשר להודיע לא על ידי משואות, ולא ע"י שלוחים, כי רחוקים זה מזה, וע"כ צריכים לעשות ב' ימים טובים של גאולה, עכ"ל. ומבואר שגם לעתיד לבא יעשו ספיקא דיומא.

ועיין בעטרת זקנים (סימן תרע"ו) בשם "דרשת חז"ל", "שכל המועדות יהיו בטלים חוץ מחנוכה ופורים", וכן הוא במגיד מישורים (פרשת ויקהל, מהדורא קמא) והיינו דאמור רבנן חנוכה ופורים אינם בטילים לעולם כלומר דהא חנוכה ופורים לית בהו אלא סיפור נסים דקב"ה בלחוד, וכן מאי דיעבדון במועדייא הוי דוגמת חנוכה ופורים דהיינו סיפור נסים דקב"ה משו"ה לא יבטלו, עכ"ל. וכ"ה בספר החיים (ריש פרק ז' - וע"ע בספרו אגרת הטיול חלק הדרוש ערך מועדים) שאמרו רז"ל כל המועדים בטלין חוץ מחנוכה ופורים, ע"כ.

ומקורו בגמ' (שבת כא:): אמר רבא צריך נר אחרת להשתמש לאורה, ופירש"י לעשות היכר לדבר. וכן נפסק בשו"ע (סימן תרע"א סעיף ה'), וכמ"ש המג"א שם (סק"ה) פירש הר"ן אע"פ שמדליקו על השלחן ועל כרחך הוא משתמש לאורה, אפ"ה צריך להדליק נר אחד משום הכירא עכ"ל, ומזה יצא המנהג שמדליקין שמש כמ"ש רמ"א סי' פ"א, עכ"ל המג"א.

וכל זה בימינו אלה, אבל לעתיד לבא שיהיה אור הלבנה פאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים פאור שבעת הימים (ישעי' ל, כו), ולילה כיום יאיר, א"כ שוב לא יצטרכו לשום נר ולשום אור, שהכל יהיה מאיר ובא מאור הלבנה, וגם ע"י אור הגנוז שגנזו לצדיקים לעתיד לבוא. וק"ו מאור בית השואבה, שאמרו במשנה (סוכה נא.) "ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה", ופירש"י: לפי שהמנורות גבוהין חמשים אמה, והר הבית גבוה, והאורה זורחת בכל העיר וכו', וכן בגמ' (סוכה נב:): הביאו ברייתא "תנא אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה", א"כ בוודאי שלעתיד לבוא לא יצטרכו לשום אור נוסף, שיהיה כנר בפני האבוקה, ולא יצטרכו להדליק נר אחרת להשתמש לאורה, ושפיר ידליקו כל הט' נרות שבמנורה לצורך המצוה.

ואף שנר השמש עושין גבוה מכל הנרות, והוא עפ"ד הרמ"א (בסימן תרע"ג סעיף א') על מה שכתב המחבר שם: ונוהגים להדליק נר נוסף, כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון, ויניחנו מרחוק קצת משאר נרות מצוה. ע"ז כתב בהגה: ובמדינות אלו אין נוהגים להוסיף, רק מניח אצלן השמש שבהן מדליק הנרות, והוא עדיף טפי, ויש לעשותו יותר ארוך משאר נרות, שאם בא להשתמש ישתמש לאותו נר, עכ"ל. יש לומר דלעתיד לבוא ישתמש זה הגבוה לנר העיקרי, שהרי מעיקר הדין סגי בנר איש וביתו, והשאר הם למהדרין, ולכן יהיה זה בולט יותר מן האחרים.

*

ושמחת בית השואבה איידי דאתיא לידן, יש כאן מקום ליישב גם קושיית הבית יוסף הנודע, דהנה איתא בספר חשמונאים (מובא בספר מנורת אהרן לזקניך, בשם הגאון האמיתי מ"ה משה צבי פוקס זצ"ל אבדק"ק גראסווערדיין יצ"ו בעל יד רמ"ה) שקבעו חנוכת המזבח שמונה ימים, יען אשר מעט קודם לכן לא יכלו לעשות ולחוג את חג הסוכות, שהוכרחו לברוח ולהמלט אל ההרים ואל המדבריות מפני לוחצים כי רבו, ע"כ. וא"כ הרי לא חגגו שמחת בית השואבה, וכעת שזכו לחנך המזבח, בוודאי השלימו לחגוג גם שמחת בית השואבה, וא"כ מלבד השמן למנורה, הוצרכו ג"כ שמן לשמחת בית השואבה, והוא היתה יתירה ביותר, דאילו בנרות המנורה הוצרכו רק חצי לוג שמן לכל נר ונר, אבל במנורה של שמחת בית השואבה הוצרכו שלשים שלשים לוג לכל נר ונר, וכדאיתא במשנה שם (סוכה נא.) מנורות של זהב היו שם וארבעה ספלים של זהב בראשיהם וארבעה סולמות לכל אחד ואחד וארבעה ילדים מפירחי כהונה ובידיהם כדים של מאה ועשרים לוג שהן מטילין לכל ספל וספל, ובגמ' (סוכה נב:): איבעיא להו מאה ועשרים לוג כולהו או דלמא לכל חד וחד תא שמע ובידיהם כדי שמן של שלשים שלשים לוג שהם כולם מאה ועשרים לוג, ע"כ. וא"כ י"ל דלאחר שהדליקו המנורה ראו שעדיין נשאר שמן בפך של כהן גדול, על כן נגשו לתת עכ"פ קצת שמן בהמנורה המיוחדת של שמחת בית השואבה, וכשהתחילו לצוק השמן ראו שהשמן לא נפסק, וכמו שהיה באסוך שמן של אלישע (כמבואר במלכים ב' ד'). ולזכר זה מדליקין גם ביום ראשון.

*

ואגב, אמרתי להעלות על הכתב מה שעלה בדעתי ביום י"ט כסליו דהאי שתא, דאולי יש לומר תירוץ לקושיית הב"י, עפ"י המבואר במס' מנחות (צח:): עשר מנורות עשה שלמה וכו', ולהלן (צט.) הובא ברייתא שנחלקו בו ת"ק ור' אלעזר בן שמוע, דת"ק סבר שלא היו מדליקין אלא בשל משה, ור' אלעזר בן שמוע אומר בכולן היו מדליקין. - וא"כ יש מקום לומר, דהקב"ה רצה להראות להם אהבה וחיבה, ומיד לאחר שהדליקו המנורה של משה, נשאר שמן בפך והדליקו בהם כל העשר מנורות של שלמה, וגם ביום ראשון היה נס.

ובזה אצא ואומר שלום רב

ידידו בנימין בערקאוויטש

מכתב נפלא – הערה בענין אם משיח יבוא באמצע ימי חנוכה אם יחליפו סדר מנין הנרות לעשות כפי שיטת בית שמאי

בס"ד

אל מעלת כבוד הרה"ג המפורסם, חובר חיבורים מחוכמים, צנא מלא ספרא, כבוד שם תפארתו
מוה"ר אלכסנדר אליעזר קנאפלער שליט"א

אחדשה"ט.

תחילה הנני לברך את מע"כ בברכת יש"כ על הגליונות הנפלאים שהנכם שולחים אלי תמידין כסדרן ולאות
הכרת הטוב הנני משלח למע"כ הערות הללו, דראיתי בהגליון שאלה נאה בענין אם יבא משיח באמצע חנוכה,
אם יחליפו סדר מנין הנרות לפי שיטות בית שמאי, ואמרתי לברר הענין קצת.

ובאמת כהדקמה למאמר זה יש לציין, דהיה מקום לתמוה מה לנו לעסוק בענינים כאלו הרי אמחז"ל בכמה
מקומות (סנהדרין נא: ובזבחים מה.) הלכתא למשיחא, ומשמע שאין לקבוע הלכות שנוגעין לימות המשיח, אכן
התוס' בזבחים (שם סוף ד"ה הלכתא, וביומא דף יג ד"ה הלכה) כתבו שדוקא רב יוסף סובר שאין לפסוק הלכתא
למשיחא אבל שאר האמוראים לא חששו לזה, ועוד כתבו בשם ה"ר חיים שמקשים הלכתא למשיחא רק
בדאיכא תרתי – שאין נפ"מ בזמן הזה וגם בימי המשיח לא יהיה נפ"מ א"כ יעשה האדם איסור עכ"ד. והוסיף
ביאור בזה בתוס' ישנים (כיומא שם) שמכיון שבימי המשיח כולם יהיו צדיקים ולא יעשו איסורים א"כ אין נפ"מ
כלל בפסק הלכה שהוא לימות המשיח באדם שעשה איסור בלבד אבל הלכה שתהיה נוהגת בימות המשיח גם
בלא שיעשו איסור, בודאי יש לשנות אותה עכ"ד.

וממילא לאור דברי התוס' אין חסרון מצדנו לעסוק בעסק הנוגע לימות המשיח, והנה בטרם שנגיע לעצם
שאלתו דמר עלינו מוטל לברר כמה נקודות, קודם אם יהי בכלל חנוכה לעת"ל, ואם יתכן לומר שמשיח יבא
בחנוכה, ואם אכן תהי' ההלכה לעתיד כב"ש, ואח"כ נברר באם יבא משיח בחנוכה, וזה החלי:

א. האם יהי' חנוכה לעתיד לבא

טרם כל יש לעיין אם יהי' יו"ט חנוכה לעתיד, והנה איתא במדרש ילקוט שמעוני (משלי רמז תקמד) שכל
המועדים עתידין ליבטל וימי הפורים אינן בטלים לעולם וכו' ע"ש, ולפי"ז לכאורה אין כאן שום שאלה דאם כל
המועדים ובכללן חנוכה יהי' בטלין לא נפ"מ לענין זה בפלוגתת ב"ש וב"ה.

והנה בגמ' (גדה סא.) מצוות בטלות לעתיד לבא, ונחלקו הראשונים בזה, הריטב"א ביאר שבזמן ימות המשיח
קודם תחיית המתים עדיין לא יתבטלו המצוות אבל לאחר תחיית המתים המצוות יתבטלו ולכן מותר לקבור
את המת בבגד כלאיים שהרי בזמן שיקום מקברו יהיה פטור מן המצוות אבל הרישב"א חולק וסובר שאף בזמן

תח"ע בזה ית המתים לא יתבטלו המצוות ומסביר את הגמרא שמצוות בטלות בזמן שאדם מת שאף המיתה נקראת עתיד לבוא. ועיי' בקובץ שיעורים (ח"ב סי' כ"ט).

ומעתה יש לחקור בענין מה דקיי"ל דלעתיד יהי' הדין כב"ש אם יהי' כבר בימות המשיח או דוקא לעתיד לבא, ואם נימא דרק בעת תחיית המתים אז י"ל דלא יהי' חנוכה כלל דיתבטלו, אבל אם נימא שכבר בימות המשיח יהי' הדין כב"ש אז יש לעיין בחקירה זו. אמנם ראה מ"ש בספה"ק תולדות יעקב יוסף (בהקדמה) בענין מצוות בטלות לעתיד לבא, דודאי מצוות התורה נצחיים הם, אלא דמה שמוכרחים עכשיו לקייםם בלבוש גשמי זה יתבטל, עכ"ד, ולפי"ז גם בעת תחיית המתים יש לחקור בזה.

והנה בענין המדרש הנ"ל דכל המועדים עתידין ליבטל מצינו בו כמה פירושים:

א. הרשב"א (שו"ת ח"א סי' צ"ג) נשאל איך יתכן שיתבטל מן התורה אפילו אות אחת, וביאר הרשב"א שכל המועדים לא הבטיח עליהם הקב"ה שלא יגרום החטא ביטולם באחד מן הזמנים אבל בימי פורים הבטיח, דכתיב (אסתר ט') לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. עכ"ד, ולפי"ז גם חנוכה יהי' לעתיד לבוא.

ב. והרדב"ז (ח"ב סי' תתכ"ח) ביאר ענין ביטול המועדים "דכוונתם בזה שתרבה להם השמחה והעונג עד שיהיו כל הימים שוים כמועדים" (ועיי' בזה בשד"ח מערכת הג', ע"ו בהג"ה), וגם לפי"ז שפיר יהי' חנוכה לעתיד לבא.

ג. המנות הלוי ביאר דאין משמעות הדברים כפשוטם שהחגים עשויים ליבטל שנאכל חמץ בפסח ולא נשב בסוכה ולא יתקעו שופר, אלא לעולם החגים ומצוותיה קיימים, כאשר היום, אלא בימות המשיח יהי' נסים ונפלאות כ"כ גדולים ואורה של הגאולה יהי' כ"כ זוהר, דנסי מצרים יהיו בטלים כנגדם ולא ניכרים, עכ"ד. וגם לפי"ד נמצא דחנוכה יהיו לעת"ל.

ב. דעת האומרים שחנוכה אינו בטלה לעולם

והנה אף אם ננקוט דברי הילקוט כפשוטו דהמועדים עשויין ליבטל, יש לציין למה שיש אומרים דחנוכה לא תיבטל כמו פורים, דהנה ראיתי בכמה מספרי האחרונים דהביאו מדרש הנ"ל דימי פורים אינו בטל בהוספה תיבת "חנוכה" והיינו שגם חנוכה אינו בטל לעולם, והמדפיסים ציינו לדברי הירושלמי מס' תענית (ב, ב) דכ' "אם כל המועדים בטלים פורים וחנוכה אינן בטלים", ועיינתי שם ולא כתב כלל לשון זה אלא איירי שם לענין מגילת תענית והוא ימים מיוחדים שאסרו חז"ל להתענות ויש שם פלוגתא אם אחר חורבן הבית בטלה מגילת תענית ועי"ז כתבו שם "א"ר בא ואפילו תימר בטלה מגילת תענית, חנוכה ופורים לא בטלו" עכ"ל, הרי שלא איירי כלל לענין מה שמועדים עתידים להיבטל אלא איירי בזמן שלאחר חורבן הבית אם נאמר שבטלה מגילת תענית ועי"ז אמרו שחנוכה ופורים לא בטלי.

אבל למעשה הובא מימרא זו בספרים קדמונים כגון באגרת הטיוול (דרוש אות מ'), סי' החיים (ח"ג רפ"ז), וכן הוא בהקדמת הספר מנות הלוי, ואולי היה להם גירסא אחרת בילקוט, ויותר נראה שהיה מקובל בידם מדרש כזה, עכ"פ היוצא מזה שיו"ט חנוכה אינו בטל לעולם.

ג. האם אפשר שמישיח יבא בחנוכה

א"י בגמ' (פסחים יג.) כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורה, ופרש"י "שיש להם לעסוק בסעודות שבת וימרידו בו", ובתוס' (עירובין מג: ד"ה האי) מבואר דכמו כן לא יבא משיח בשבת קודם אכילה מפני טורה סעודת שבת, עכ"ד, וכתבו האחרונים דפשוט דכמו כן לא יבא ביו"ט קודם הסעודה מטעם זה, ובפשטות יש לפרש כוונת התוס' "מפני טורה סעודת שבת", דטורחים להכין הסעודה כמו שמצינו בגמ' (מגילה כג.) ביו"ט מאחרין לבוא וממהרין לצאת (לביהכ"ג) ופרש"י ביו"ט מאחרין לבוא – לביהכ"ג שצריך לטרוח בסעודת יום טוב, ע"כ, ובשו"ת התעוררות תשובה (סי' רי"א) ביאר ענין המירחא משום אכילת הסעודה ע"ש.

והנה גם בחנוכה יש לדון אם משיח יבא, דגם בחנוכה עושין סעודות וכתב הרמ"א (סי' תר"ע ס"ב) דיש אומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, אבל באמת אי משום הא, הלא יכול לבא אחר הסעודה וכדמשמע מתוס' הנ"ל דבשבת ויו"ט לא יבא רק קודם הסעודה, וכ"כ מהרש"א שם דהיינו עד ד' שעות שייך הענין של מירחא ע"ש, וכמדומה שהעולם טועים בזה לומר שמישיח לא יבוא כלל בשבת ויו"ט ולפי הנ"ל זה אינו, ודוקא בע"ש משמע דכל היום מרידין בהכנת השבת, אבל בשבת ויו"ט מרידים רק עד לאחר הסעודה.

ואמנם אצל אליהו הנביא שיבוא לבשר הגאולה כתב המגן אברהם (סו"ס רצ"ה) דאם הלכה דיש תחומין למעלה מ"י אינו יכול לבוא בשבת ובוה מפרש מ"ש רמ"א שם "ונהגו לומר ולהזכיר אליהו הנביא במוצ"ש שיבא ויבשרנו הגאולה", ובדברי המג"א יש ב' פירושים דהפרמ"ג שם ביאור דמרקיע עד לארץ הוא יותר מן התחום וראה בשו"ת חת"ס (ח"ו סי' צ"ח) מה שהקשה על זה ולפי"ד הענין של תחומין הוא דאליהו בא בנשמתו לגן עדן התחתון ומתלבש שם בגופו ומשם עד למקום שיבא הוא יותר מתחום, והנה כל זה שייך אצל אליהו הנביא, משא"כ משיח שהוא איש אחד מן הדור (עי' חת"ס שם, וברמנורא בפירושו למגילת רות, ועוד) יתכן שהוא כבר תוך התחום ושפיר יכול לבוא בשבת ויו"ט.

ומלבד זה י"ל דמאחר דא"י בגמ' (שבת ל:) שהאילנות יוציאו גלוסקאות וכו' ופירש רש"י במסכת כתובות (דף קיא:) "פת אפויה", לפי"ז יש לומר שבחנוכה גם לא יהי' כ"כ טורה סעודה דיכלו ליקח מאכלים מן האילנות וא"כ גם קודם הסעודה יכול לבא [ומה שלא סמכו התוס' ע"ז לענין יו"ט, י"ל דהתם לא שייך ליקח הגלוסקאות תיכף בביאת משיח משום איסור נולד], מיהו יל"ע אם יהי' דבר זה תיכף ומיד בביאת משיח, ועוד יל"ע דמלשון הגמ' שם עתידה "ארץ ישראל" שתוציא משמע שרק בא"י יהי' כן וא"כ ל"ש דבר זה בחוץ לארץ, ומלבד זה הרי אין מרבין בחנוכה הסעודה כמו ביו"ט וא"כ לא שייך הענין כ"כ של טורה סעודה, ומלבד זה יש לחלק טובא בין סעודות שבת ויו"ט שהן סעודה חיובי מדינא דאזי יש חשש שלא יכלו להכין הסעודה אם יטרדו לקבל משיח אבל אין זה מעם לענין סעודות חנוכה שיש ב' דעות בשו"ע שם אם יש בכלל מצוה בזה או דהוי סעודת רשות, דמה לנו אם יתבטלו מן הסעודה שאינו חיוב.

ד. האם תהי' ההלכה לעתיד כב"ש

דבר זה ידוע בספרים בשם האר"י ז"ל ומקובלים דלעתיד יהי' הדין כב"ש, מיהו יש לציין שדעת הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (סוף פרק כ) דקביעת ההלכה כבית הלל היא נצחית ועולמית ואין היא עתידה להשתנות כלל, וז"ל: "זוה שענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל היה ענין כבוד לישראל מפני המחלוקת הגדולה שרבתה ביניהם וסוף סוף נגמר שהלכה כבית הלל לעולם הנה קיומה של תורה שגמר דין זה ישאר בכל תוקף לעד ולעולמי עולמים ולא יחלש בשום פנים שלא תעשה תורה חס ושלום כשני תורות", עכ"ל. ובאמת אין מקור בחז"ל שתהי' ההלכה כב"ש, וראיתי בקובץ אחד כי הראשון שהביא דבר זה בדפוס הוא רבי שמעון בן רבי אפרים יהודה מווינה אשר בספרו חלק שמעון שנדפס לראשונה בפראג בשנת תמ"ז (ערך ז בנימין ד"ה ונקדים עוד).

מיהו יל"ע אף אם ננקוט שלעתיד ישתנה הדין כב"ש אם יש לומר דלענין מחלוקתן בחנוכה לא ישתנה שיטת בית הלל וכמו שיתבאר:

דהנה בספר אלף כתב (ה"א אות ת"י) כתב: שמעתי קושיה על דרך החסידות בביצה (ה): 'ביצה אסורה בשני ימים דראש השנה מאי טעמא מהרה יבנה בית המקדש' וכו' למה צריכים לאסור הביצה שנולדה בראש השנה משום מהרה יבנה בית המקדש הלא איתא בכתבי האר"י זי"ע שלעתיד יהיה הלכה כבית שמאי והרי בית שמאי סבירא ליה בריש מסכת ביצה 'ביצה שנולדה ביום טוב תאכל'.

ותירץ, משום דבית שמאי מידתם דין ובית הלל חסד ולעתיד לבוא שתהיה ההנהגה כמו שרצה הקב"ה בתחילת בריאת העולם להתנהג בדין כן יתנהגו לעתיד כבית שמאי שמחמיר בכל והנה בזה הענין אדרבה בית שמאי לקולא וסבירא ליה ביצה שנולדה ביום טוב תאכל ובית הלל לחומרא דמשנה זו נשנית גם בעדיות גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל וכברש"י בריש המסכת, וכיון דבענין זה בית שמאי לקולא לא יהיה לעתיד הלכה כמותם בזה דהרי מקילים, ושפיר אמרו בגמרא שגזרינן בביצה הנולדה ביום טוב דראש השנה משום מהרה יבנה בית המקדש ודו"ק היטב. (וכן כתב בספר ויצבור יוסף בשם הרב הגאון רבי חיים צוקער זצ"ל ראב"ד דק"ק בערעגסאז).

ולפי"ז דכל הענין של שינוי הדין כב"ש הוא מצד שישתנה הנהגת העולם לפי מדת הדין כב"ש, א"כ יתכן שזה אמור רק במחלוקות של קולא וחומרא, משא"כ פלוגתתן לענין חנוכה שפליגי בסברא בעלמא אם יעשו זכר לימים הנכנסים או ליוצאים בזה י"ל שלא ישתנה שיטת בית הלל.

מיהו ראיתי בכמה ספה"ק שביארו הפלוגתתא ב"ש וב"ה לענין חנוכה לפי מדתן מדת החסד וגבורה, וראה כגון בישמח ישראל (חנוכה תר"ע), ויחי יוסף (פ' וישב) ועוד, ולפי"ז שפיר יהי' הדין כב"ש גם בענין חנוכה.

אמנם מצאתי מפורש בריטב"א (שבת כא:) לענין מה דמסופר בגמ' שם אודות ההוא זקן מדורות האמוראים שנהג להדליק כבית שמאי, וכתב ע"ז הריטב"א "אפי' למ"ד שהעושה כב"ש לא עשה ולא כלום או חייב מיתה כדאיתא בפ"ק דברכות (יא.) שאני הכא שאין מחלוקתם שלא להדור מצוה בעלמא עכ"ל. הרי שאפי' בזמננו שפוסקין כב"ה היה הזקן ההוא נוהג כשיטת ב"ש כיון דהפלוגתא רק בהדור מצוה, א"כ גם לעתיד דיהי' הדין כב"ש עדיין הכרח שינקטו הדין בדבר זה כב"ש.

ה. אם שייך להחליף באמצע חנוכה להדליק כב"ש

ועתה בגוף הדבר מה יהי אם יבא משיח באמצע חנוכה, הנה מלבד מה שהבאתי לעיל מהריטב"א, יש להוסיף עוד, שראיתי שמע"כ כתב סברא דלא יפסיקו באמצע ממה דאמרו כמ"פ בש"ס דאם התחילו אין מפסיקין, כגון לענין מלאכה לפני מנחה (שבת פ"א מ"ב), ולענין אין צרין על עיירות של נכרים וכו' (שבת י"ט), וכן מהא (ברכות י"ט) אין מוציאין את המת סמוך לקר"ש וכו', עכ"ד.

והנה באמת יש להעיר ע"ז דיש לחלק בין ענינים אלו לנרות חנוכה, דהרי התם איירי בדבר א' הנעשה בזמן אחד כגון מלאכה לפני מנחה דאיירי במלאכה אחד, וכן שאר הדברים, משא"כ בחנוכה, הרי כל יום הוא מצוה בפני עצמו והא ראייה דמברכין ברכה על כל יום ויום, א"כ איך אפשר לומר בזה הכלל דאם התחילו אין מפסיקין.

אך ראיתי שמע"כ הביא עוד ראייה מענין חנוכה עצמו והוא ממה דאמרו במס' תענית (פ"ב מ"י) אין גוזרין תענית על הציבור בראש חודש בחנוכה ובפורים ואם התחילו אין מפסיקין וכו', ע"כ, והנה שם מדובר מכמה תעניות שקבעו בי"ד להתענות, וא"כ י"ל דדומה לחנוכה שחלוק כל יום בפנ"ע, אך עדיין יש לשדות נרגא דדוקא התם שקבעו בי"ד תעניות קשה לבטל דברי הבי"ד דהוי זילותא קצת בכבודם, אבל בנר"ד לענין חנוכה מה איכפית לן אם ישנו לילך כשיטת ב"ש.

אך י"ל סברא אחרת דלא שייך לשנות דהנה בגמ' (שבת כא:) אמרי' ב' טעמים לב' השיטות דב"ה סברי מוסיף והולך כנגד ימים היוצאים או משום דמעלין בקודש, וטעם דב"ש כנגד ימים הנכנסים או כנגד פרי החג, והנה בכל אלו הטעמים אם ישתנו באמצע לעשות כדברי ב"ש אז לא יהי לנו אף אחד מן הטעמים, דאם נימא דעושין באמצע חנוכה כנגד ימים הנכנסים, הרי מתחילת ימי חנוכה עשו כנגד ימים היוצאים וא"כ הרואה לא יראה לא סימן כנגד ימים היוצאים ולא כנגד ימים הנכנסים, וכן לאידך טעמים דאם פסקו באמצע נמצא קרח מכאן ומכאן דלא נתברר לא הענין דמעלין בקודש ולא כנגד פרי החג, דתחילתו סותר על סופו.

ועוד ניתן לומר טעם דלא שייך להפסיק ולהתחיל באמצע חנוכה כשיטת ב"ש, דידוע דיש ענין להדליק ל"ו נרות בחנוכה ובספרים יש הרבה רמזים על זה, וא"כ אם יבוא משיח באמצע חנוכה כגון כיום ב' נמצא דידליקו רק כ"ט נרות דביום ראשון הדליקו רק אחת כשיטת בית הלל, א"כ כדי להשלים מנין ל"ו ע"כ מוכרחין להמשיך כשיטת ב"ה.

ובזה אצא בשים שלום ויזכה מע"כ להפיץ מעינותיו חוצה בכריות גופא ונהורא מעליא ולזכות את הרבים בדברי תורה המשמחין את הנפש.

מרבני לומדי כולל זכרון חיים ד' באבוב - בארא פארק יצ"ו

תירוץ להשאלה באם יבוא משיח באמצע חנוכה אם יחליפו לעשות כבית שמאי

אל כבוד מערכת "דמשק אליעזר"
המשובח בכל מיני שבח ותהלה.

הנה ראיתי באחד מגליונות האחרונים, נשאל שאלה בזה"ל: "אם יבוא משיח באמצע ימי החנוכה כיצד ינהגו, האם יעברו באמצע ימי החנוכה להדליק בסדר של פוחת והולך כדברי בית שמאי? והאם יתחילו משמונה?".

ונראה לענ"ד לומר דימשיכו לעשות כמו שהיו עושים עד אז, והוא בהקדם מה שכתב הביאור הלכה (סי' תרע"א ס"ג ד"ה ויש אומרים) דיש לומר בדעת הרי"ף, דזה [מחלוקת ב"ש וב"ה בנרות חנוכה] לא נכנס בכלל מה דקיימא לן בעלמא דהלכה כבית הילל בדינא, אחרי דאינם מחולקים בענין הלכה אלא בענין הידור בעלמא, ולזה הביא מה שאמר ר' יוחנן על שני זקנים, ומשמע לכאורה דהיו בימיו שכבר נפסק בעלמא דהלכה כבית הילל, ואפילו הכי זקן אחד עשה כבית שמאי (וסיים: אכן מדלא הוזכר דבר זה בשום פוסק אין לצרף דבר זה להלכה כלל, ולא כתבתי רק לעורר לב המעיינים), עכ"ד.

ואם כן יש לומר דהוא הדין בנידון דידן, בנוגע השאלה אם יבוא משיח באמצע ימי החנוכה, דאף אם בשאר דברים יהיה הלכה לעתיד לבא כבית שמאי, אבל בענין הדלקת נרות חנוכה לא יהיה צורך להחליף ולעשות כבית שמאי, מכיון דענין זה לא הוי ככל מחלוקת של בית הילל ובית שמאי, ושפיר יכולים להמשיך לעשות כבית הילל, אף שבכל הדברים יפסיקו ההלכה כבית שמאי בימות המשיח. וק"ל.

יישר כחכם במרובה

הרוצה בעילום שמו

תלמיד מתיבתא עץ חיים ד'באבוב

תשובה להערה בספר דברי מהרי"א עה"ת

מאת הרב ברוך האס הי"ו

נדפס בגליון נחלתינו וישב תשפ"א – מדור תגובות אות ד'

בגליון שע"ח (מדור מי יודע אות ט') מה ששאל איה מקום דברי הגמרא המובא בס' דברי מהרי"א (פר' וישלח) שאם אדם יקח אשה שאינו זווגו אין לו בנים ממנה. לענ"ה יתכן לומר דכוונתו למה שאמרו במס' עבודה זרה (נד:): דין הוא שהבא על אשת חבירו שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג, ובפשטות הכוונה שם מפאת שעבר עבירה דין הוא שלא תתעבר. ואילו בעל דברי מהרי"א ז"ל מוסיף לפרש שבכלל זה גם הנושא אשה שאינה זיווגו, דין הוא שלא תתעבר שלא יהיו לו ממנה ילדים. וצ"ע. [ובהיותנו בזה ראיתי פירוש נפלא להג"ר ישעיה ברלין ז"ל בעל מסורת הש"ס בס' מיני תרגימא (פר' וישלח) שכתב "נשאלתי, הלא תשובת יעקב היתה רק על חצי השאלה, שעשו ראה את הנשים ואת הילדים ושאל עליהם, והוא השיב רק על הילדים. ומהנראה שעיקר השאלה "מי אלה לך" היה, הלא נשאת שתי אחיות ונשואי עבירה הם, דוגמת "מי אלה" שבפר' ויחי (ברא' מח, ח) וכפירש"י שם, ולכך שאל מי אלה לך, לך' דייקא, שכבר הודיעו ששמר תרי"ג מצוות. ועל זה השיב לו שעל כרחו (כלומר, מיניה וביה. מטונג. המג"ה) אינם קידושי עבירה, דאיתא בע"ז (נד:): הרי שבא על אשת חבירו - דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג, והנה רחל שהיתה עקרה ובדרך נס וע"י תפלה ילדה, אין לומר שמצד מנהג העולם היה, דלא עביד רחמנא ניסא לשיקרא (ברכות נח.), ואם היתה עבירה הו"ל להניחה כפי טבעה, וממה שילדה - מוכח שאין כאן שום עבירה" (כלומר, ש'הילדים) (אע"פ שלמעשה, בנוגע לקושיא הראשונה, היא לילד אחד, אבל הרי רצה לתרץ עכ"פ גם את השניה) אשר חנן' וגו' מתרצים גם את הקושיא האחרת. המג"ה). ע"ש עוד].

גם יש לומר מקורו דאיתא בירושלמי תענית (פ"א ה"ח), שמואל אמר, אפילו בט"ב יארס, שלא יקדמנו אחר. מחלפה שיטתיה דשמואל. תמן הוא אמר, אלקים מושיב יחידים ביתה (מכאן שארבעים יום לפני יצירת הולד - בת קול יוצאת בת פלוני לפלוני. קרבן העדה) (תה"ל סת, ז); במאזנים לעלות, המה מהבל יחד (שם סב, י) (דרשו בויקרא רבה (פר' כט, ח) עד שהן עשוין הבל בתוך מעי אמן - הם יחד. מכאן שמה' כבר יצאו הזיווגים. קרבן העדה), וכאן הוא אומר הכין (וכאן הוא אומר דאיכא למיחש שמא יקדמנה אחר ויקחנה. קרבן העדה)?! אלא שמא יקדמנו אחר בתפלה (שתפלה משנה הגזרה. קרבן העדה), אפילו כן לא קיימה (אם זכה בהם ע"י תפלה אינה מתקיימת לו וימות הוא או היא. קרבן העדה). וכן איתא בירושלמי שם (פ"ד ה"ו) ובקרבן העדה שם, ובביצה (פ"ה ה"ב) ובקרבן העדה. ברם, בפירוש פני משה (בביצה שם) פירש "אפילו כן לא קיימה" - לא יתקיים הזיווג הזה. וצריך ביאור מאי בינייהו.

ויבואר על פי מה דאיתא בפסחים (מט). כל סעודה שאינה של מצוה - אין תלמיד חכם רשאי ליהנות ממנה, כגון מאי? א"ר יוחנן, כגון בת כהן לישראל ובת תלמיד חכם לעם הארץ, דא"ר יוחנן, בת כהן לישראל אין זיווג עולה יפה, מאי היא? אמר רב חסדא, או אלמנה או גרושה או זרע אין לה (ע"פ ויקרא כב, יג), במתניתא תנא, קוברת (בלא זמן. רש"י) או קוברתו. ועפ"ז"ל שהקרבן העדה מפרש דמה דקאמר בירושלמי דכאשר נושא אשה שאינה זיווגו ע"י תפלה אפילו כן לא קיימה, כברייתא דתנא קוברת או קוברתו (והרא"ש שם (פ"ג סי' ט') הביא גירסא אחרת בברייתא), והיינו שפירש "וימות הוא או היא". אולם הפני משה מפרש דבכהאי גוונא הוי דומיא דאמר רב חסדא או אלמנה או גרושה או זרע אין לה, והיינו שפירש ואפילו כן לא קיימה "שלא יתקיים הזיווג", שתהיה אלמנה או גרושה או שלא יהיו לו ממנה בנים. נמצא לפירוש הפני משה בירושלמי, אם אדם יקח אשה שאינה זיווגו - אין לו בנים ממנה. וא"כ, יש לדברי מהרי"א מקור בגמרא. וגם יש לומר דנתכוין למה שאמרו בגמרא לגבי בת כהן לישראל דהיינו שאינה זיווגו - אין זיווג עולה יפה, היינו זרע אין לה. ובנמוקי יוסף (במ"ק ח"י): כתב "שאע"פ שנגזר על האדם מן השמים בת פלוני לפלוני - אם יוסיף איש אחר שאינו בן זוגה להתפלל לה, אפשר שישמע לו, אף כי בסוף תתקיים הגזרה שיגרשנה האיש שיתפלל עליה או ימות במהרה וישאנה אח"כ אותו שהוא בן זוגה". וגם יתכן שכוונתו שיארע לו כן בטרם יזכה לבנים ממנה. וברוך רחמנא דסייען להצדיק את דברי הצדיק דמעיקרא ולהראות את מקור דבריו ושרשם בדברי חכמינו ז"ל.